

Justis -og politidepartementet,

Lovavdelingen

Postboks 8005

0030 Oslo

Snr. 201107915

HØRINGSUTTALELSE- BEHANDLING AV SIVILE KRAV ETTER TERRORHANDLINGENE 22. JULI. FORSLAG TIL ENKELTE ENDRINGER I VOLDSOFFERERSTATNINGSLOVEN OG STRAFFEPROSESSLOVEN

1. Behandling av erstatningskrav i retten eller av forvaltningsorgan og domstolsprøving av forvaltningsvedtak

Advokatfirmaet Salomon-Johansen mener at som hovedregel bør sivile rettskrav kunne medtas i straffesaken, og at det ikke gjøres endringer i straffeprosessloven på dette punkt. I forbindelse med 22. juli saken bør det lages en særlov dersom dette prinsippet skal fravikes, slik at ikke hovedregelen uthules. Det bemerkes at de fornærmede som skal forklare seg i saken uansett presumeres å forklare seg om skadevirkninger av hendelsene, at oppreisningskrav i prinsippet burde kunne medtas i saken. Prosedyrene rundt oppreisningskravene behøver ikke bli lange og mye vil kunne samordnes, slik at disse kravene således burde kunne medtas i rettsaken.

En tar likevel til etterretning at tingretten har besluttet at erstatningskrav ikke vil bli behandlet av retten i 22. juli saken.

Under forutsetning av at de fornærmede ikke vil få adgang til å fremme sine erstatningskrav i straffesaken, vil en støtte pilotgruppens høringsnotat fra advokat Christian Lundin, om at 10 pilotsaker uansett skal kunne behandles retten.

Så fremt det forutsettes at forvaltningen gis adgang til å behandle erstatningskravene uten forutgående domstolsbehandling, er vi positive til at vedtaket i de tilfellene kan ankes inn for retten. En stiller seg likevel undrende til at dette kun skal gjelde for oppreisningskrav og ikke andre erstatningskrav.

Vi stiller oss positive til at det gis adgang til å forklare seg muntlig for forvaltningsorganet som skal behandle erstatningskravene. Denne adgangen til å forklare seg muntlig bør gjelde generelt ved alvorlige voldsoffererstatningssaker.

2. Voldsoffererstatningens øvre grense

Advokatfirmaet Salomon-Johansen synes det er positivt at maksimalgrensen for voldsoffererstatning økes. Imidlertid mener vi at det ikke bør være noen maksimalgrense for

utbetalt erstatning. Det vil antagelig kun være et fåtall saker der man vil ha krav på voldsoffererstatning utover lovens maksimumsgrense. Det vises til at de alminnelige vilkår for å bli tilkjent erstatning må være oppfylt, samt voldsoffererstatningsordningens subsidiære karakter som innebærer at forsikringsutbetalinger og ytelser fra NAV kommer til fradrag.

En vil således anta at det ikke vil medføre store kostnader å fjerne maksimumsgrensen.

Også en sammenligning med andre offentlige erstatningsordninger som Norsk Pasientskadeerstatning(NPE) tilsier at det ikke behøver å være noen beløpsgrense for utbetaling av erstatning. Når det offentlige gjennom Norsk Pasientskadeerstatning dekker legers erstatningsansvar ubegrenset, kan vi ikke se at det i alvorlige voldssaker må foreligge et tak.

For det fåtall av personer som vil kunne ha krav på erstatning utover maksimumsgrensen vil imidlertid en slik erstatning ha stor betydning. Det kan dreie seg om unge mennesker som har blitt alvorlig skadet som følge av en straffbar handling og som har blitt arbeidsuføre. For disse fornærmede vil full erstatning kunne bidra til en vesentlig bedre livskvalitet i en svært vanskelig livssituasjon.

Vi er enige i at det er grunnbeløpet på oppgjørstidspunktet som bør legges til grunn.

Selv om maksbeløpet i dag heves til 60 G, vil fortsatt mange ofre for handlinger tilbake i tid, måtte forholde seg til de gamle reglene for maksimumserstatning.

Dette vil særlig være aktuelt for ofre for seksuelle overgrep tilbake i tid(incest).

Etter dagens ordning utbetales maksimum 200.000 i saker som har funnet sted før 2001(mellom 1994 og 2001, og maksimalt 150.000 i saker som fant sted mellom 1975-1994).

Maksimumsbeløpet skal dekke oppreisning, erstatning for påførte og fremtidige utgifter, tapt arbeidsfortjeneste, fremtidig inntektstap og menerstatning.

Vi mener dette er urimelig og ser at det i mange tilfeller får svært uheldige konsekvenser for den skadelidte. Vi mener derfor at det bør være søknadstidspunktet som bør være avgjørende for hvilket maksimumsbeløp som skal gjelde.(dersom overhodet skal være en maksimumsgrense).

Vi mener gode grunner taler for å behandle likeartede saker likt. Ser man hen til rettspraksis er domstidspunktet avgjørende for oppreisningens størrelse.

Foreldelsesreglene og reglene om kvalifisert beviskrav innebærer at det i utgangspunktet skal mye til å bli tilkjent erstatning i «gamle» saker.

Vårt kontor har en rekke klienter som har vært utsatt for straffbare handlinger før 2001 i saker om seksuell overgrep og familievold. Det kan være mange grunner til at man har ventet med å anmelde og søkt om voldsoffererstatning. Når det gjelder barn som har vært utsatt for slike straffbare handlinger, erfarer vi at mange bruker lang tid på å anmelde. Enkelte barn som har blitt utsatt for overgrep er ikke engang klar over at de har blitt utsatt for en straffbar handling før etter mange år. I disse sakene kan skadeomfanget være stort og terskelen for

reise sivilt søksmål vil være stor. I tillegg kommer usikkerhet om skadevolders betalingsvilje og evne.

Normen for oppreisning i voldtektssaker der barn er fornærmet er satt til kr 175.000, gagens ordning innebærer at barn som har vært utsatt for en voldtekt før 2001, vil få utbetalt mindre enn normen, og ikke få dekket ytterligere erstatningsposter.

Disse tilfellene blir ikke fanget opp til tross for gode intensjoner om å kompensere for alvorlige skader som barn og unge har blitt påført og som har blitt arbeidsuføre i ung alder.

3. Ikrafttredelse av lovendringer

Advokatfirmaet Salomon-Johansen synes det er bra at lovens ikrafttredelse settes tilbake i tid og ved å sette tidspunktet til 01.01.2011, vil lovendringene komme de fornærmede etter 22. juli terroren til gode.

Det vises til det som er sagt under punkt 3. En foreslår at lovens ikrafttredelse bør settes til lovens ikrafttredelse. Vi mener uansett at dette bør gjelde endringen om maksbeløpets grense på 60 G.

4. Personkrets-pårørendes rett til erstatning

Advokatkontoret Salomon-Johansen mener at pårørendes rett til å motta erstatning bør være den samme etter voldsoffererstatningsloven som den er per i dag etter alminnelig erstatningsrett. Det følger av straffeprosessloven § 3 at «rettskrav som fornærmede eller andre skadelidte har mot siktede kan fremmes i forbindelse med straffesaken».

Etter voldsoffererstatningsloven er det kun unntaks vis at pårørende og etterlatte kan tilkjennes voldsoffererstatning, men det har vært en utvikling i praksis til gunst for de skadelidte.

Forutsatt at retten til erstatning for tredjemannstap er det samme etter voldsoffererstatningsloven som etter alminnelige erstatningsrettslige prinsipper, vil det ikke være nødvendig med lovfesting av dette.

5. Personkrets-hjelperes rett til erstatning

Advokatfirmaet Salomon-Johansen støtter forslaget om at «hjelpere (personer som har bistått ofre) gis rett til voldsoffererstatning.

6. Deltagelse i rettsmøter

Det er en grunnleggende rettighet for fornærmede med bistandsadvokat å være til stede i retten under hovedforhandling. I terrorsaken, som er helt spesiell i omfang og karakter, er det hensiktsmessig at de fornærmede som har rettskrets utenfor Oslo, kan følge saken via lyd- og bilde overføring i et rettslokale ved en lokal domstol sammen med sin bistandsadvokat.

Når det kommer til fornærmedes egen forklaring, bør hovedregelen følges ved at fornærmede møter i det rettslokalet der hovedforhandlingen gjennomføres. Det vises her til bevisumiddelbarhetsprinsippet som er grunnleggende i norsk strafferett.

I helt spesielle tilfeller, der hensynet til fornærmede taler for det, bør man likevel åpne for at fornærmede forklarer seg via videolink.

En bør videre gi fornærmede anledning til å uttale seg i dette spørsmålet før avgjørelse fattes og at bistandsadvokaten gis anledning til å være tilstede sammen med sin klient.

7. Koordinerende bistandsadvokater

Retten til fritt advokatvalg er en grunnleggende rettighet og vi anser det som svært viktig at de fornærmede selv får velge hvilken bistandsadvokat de ønsker. De som har rett til bistandsadvokat vil ofte være i en sårbar situasjon der tillit til advokaten er viktig.

Samtidig ser en at ordningen med koordinerende bistandsadvokater er både praktisk og prosessøkonomisk for retten, påtalemyndigheten og partene. Både i den såkalte «Lommemannsaken» og i Terrorsaken har bruken av koordinerende bistandsadvokater på mange måter vært hensiktsmessig.

I «lommemannsaken» oppsto imidlertid den uheldige situasjon at enkelte fornærmede ble pålagt å bytte bistandsadvokat til en av de koordinerende bistandsadvokater. Dette var etter vår mening i strid med gjeldende lovgivning.

Vårt syn er at koordinerende bistandsadvokater kun bør ha en koordinerende funksjon og ikke komme i stede for den grunnleggende retten til fritt advokatvalg. Dersom de øvrige vilkår for oppnevning av bistandsadvokat er til stede, forutsettes at fornærmede fritt kan velge sin bistandsadvokat i tillegg til at det oppnevnes en eller flere koordinerende bistandsadvokater.

Vi er videre av den oppfatning at den/de koordinerende bistandsadvokater ikke bør ha egne klienter i tillegg til å være koordinerende bistandsadvokat. Grunnen til dette er at det er fare for at man blander rollene og handler i strid med øvrige fornærmedes interesser, samt at de fornærmede som velger en av de koordinerende bistandsadvokatene kan oppleve å få en særbehandling i forhold til de øvrige fornærmede ved at de får tilgang til informasjon før de øvrige fornærmede.

Det er videre viktig at de koordinerende bistandsadvokater får et klart avgrenset mandat, og at deres rolle er klart definert, slik at det ikke oppstår uklarheter om hva som kan forventes av dem. Dersom det er oppnevnt flere koordinerende bistandsadvokater, bør det klargjøres på forhånd en rollefordeling mellom de koordinerende bistandsadvokater.

Advokatfirmaet Salomon-Johansen mener det er viktig å understreke at fornærmede med bistandsadvokat må ha sine grunnleggende rettigheter i behold, så fremt dette er praktisk mulig. Den oppnevnte bistandsadvokaten bør gis adgang til å stille spørsmål til egen klient, vitner og tiltalte. Det er den oppnevnte bistandsadvokaten som kjenner sin klient sin sak og vet hva som er viktig og relevant å få frem. En mener at det er den oppnevnte bistandsadvokaten som best kan ivareta fornærmedes interesser.

Det forutsettes at bistandsadvokatene bruker sunn fornuft og ikke vidløftigjør saken. I tillegg vil dommeren på vanlig måte kunne gi signaler om tidsbruk og hensiktsmessig gjennomføring

av saken. I den såkalte Lommemannsaken var det 10-12 bistandsadvokater som hadde rett til å følge hovedforhandling, i tillegg til de to koordinerende.

Dette ble gjennomført ved at de fleste var til stede under innledningsforedrag, tiltaltes forklaring, de sakkyndiges forklaring. For øvrig utviste man et sunt skjønn. Slik var det også i forhold til bistandsadvokatene s rett til å stille spørsmål. Alle bistandsadvokater hadde på vanlig måte rett til å stille spørsmål, uten at dette ble gjort i større grad enn nødvendig.

Vi vil videre påpeke at bruken av koordinerende bistandsadvokat ikke bør være noen «sovepute» for domstolen og at koordinerende bistandsadvokat kun bør brukes i helt spesielle saker med et meget stort antall fornærmede. I saker med eksempelvis 12-15 fornærmede vil det ikke være hensiktsmessig. En vil anslå at det vil være hensiktsmessig å oppnevne koordinerende bistandsadvokater i saker med mer enn ca. 40-50 fornærmede, avhengig av hvor mange bistandsadvokater som er oppnevnt.

8. Tiltak for å styrke saksbehandlerkapasiteten

Vi er svært positive til at kapasiteten ved voldsofferkontoret styrkes ved økte midler, da vi har sett at den lange saksbehandlingstiden i dag innebærer en betydelig svekkelse av de fornærmede opplevelse av å bli ivaretatt etter en straffbar handling. Ved oppstart av kontoret for voldsoffererstatning var saksbehandlingstiden på tre måneder. Det bør være en målsetning å ha tre måneders saksbehandlingstid, samtidig som man har en grundig saksbehandling med kompetente saksbehandlere. Det bør være en målsetning å unngå stadig skifte av saksbehandlere og at man bestreber kontinuitet i saksbehandlingen.

9. Utenlandssaker

Fornærmede som blir utsatt for en alvorlig straffbar handling i utlandet, som voldtekt, vil ofte ha behov for en norsk bistandsadvokat i saken, både under etterforskningen og dersom saken kommer for retten.

Fornærmede utvalget foreslo i NOU 2006:10 at rettshjelp til fornærmede i utlandet måtte vurderes etter lov om fri rettshjelp og ikke etter straffeprosessloven.

Dette innebærer at dersom det blir rettsak, er det fylkesmannen i Oslo som avgjør om det skal oppnevnes bistandsadvokat i forbindelse med saken. Ved avgjørelsen av om man skal ha rett til bistandsadvokat må man oppfylle visse økonomiske vilkår som utelukker mange fra retten til å få oppnevnt bistandsadvokat.

Vi har sett at dette har ført til urimelig resultater og dette står i sterk kontrast til den grunnleggende rettigheten om at retten til bistandsadvokat skal være uten økonomisk behovsprøving.

En fornærmet som har blitt offer for alvorlig kriminalitet i utlandet, opplever ofte en rekke tilleggs belastninger ved å ha blitt utsatt for straffbar handling i utlandet, utover vanlige etterreaksjoner. Det å måtte forklare seg i retten i et land med en helt annen kultur og språk kan være en belastning. Hele situasjonen kan oppleves uforutsigbar og det kan være en ulempe å måtte reise langt. Enkelte av våre klienter har opplevd følelse av å være

fremmedgjort i en kultur som kanskje har et annet kvinnesyn. Disse forhold har medført at flere av våre klienter har gitt uttrykk for at det innebærer en stor belastning å forklare seg for retten i utlandet.

Hege Salomon

Thomas Benestad

Marte Bastiansen m.fl ved Advokatfirmaet Salomon-Johansen A/S.